

KRIZA KRŠĆANSKOG POGLEDA NA PREDBRAČNE SPOLNE ODNOSI

Kristina Kopal, magistar teološko-religijskih znanosti

1. Fenomenologija ljudske seksualnosti

Današnje je društvo otvoreno govoru o ljudskoj seksualnosti i svemu onome što ona sa sobom nosi. Seksualnosti se pristupa na nov i znanstven način, otkriva se njezino bogatstvo, raznoliko značenje i važnost u čovjekovu životu. Međutim, istovremeno se ona degradira, svodi na čistu tjelesnost i na potrošnu robu. Ljudska seksualnost prožima cijelu ljudsku osobu. Stoga joj treba pristupiti s različitih gledišta osvjetljavajući njezine različite aspekte i dimenzije. Svijet je preplavljen seksualnom literaturom. Petar Šolić navodi: „Imamo publikacije razne naravi i s različitim ciljevima, luksuzno opremljene knjige i divulgativna djela, članke u revijama i novinama, pornografske tekstove i one s odgojnim ciljem, znanstvene i pseudoznanstvene studije, detaljna izlaganja i ona koja aludiraju na misteriozno.“¹ Ukoliko ovome dodamo još seksualnu tematiku u filmovima i drugim sredstvima javnog priopćavanja, vidimo veliki seksualni *boom* koji je zahvatio današnje društvo. U tom smislu i *Persona humana* govori: „Danas se o svemu što se odnosi na seksualnost često otvoreno govori u knjigama, revijama, novinama i drugim sredstvima društvenog priopćavanja.“² U svemu tome nema dovoljno jasnoće već dosta konfuzije, krivih pristupa i usmjerenja. Nedostaje etička dimenzija bez koje taj seksualni *boom* može čovjeku samo štetiti, jer je čovjek bitno etičko biće i treba mu progovoriti o seksualnosti i s teološko-etičkoga gledišta. Seksualni *boom* prati i nov način življenja seksualnosti. Seksualnost je tako postala potrošni materijal, sredstvo izživljavanja. Seksualni život kao da nema nikakvih normi po kojima bi se usmjeravao i ravnao. Življenje takve seksualnosti dovodi do toga da je masturbacija gotovo redovita pojava i praksa, predbračni spolni odnosi i brak na pokus sve su učestaliji, promjena partnera sve je raširenija, homoseksualnost se pojavljuje kao alternativno seksualno ponašanje, kontracepcija i pobačaj se šire, grupni seks među vršnjacima i slobodnim osobama uzima maha u nekim sredinama.³ Tradicionalna obitelj tako nestaje, a brak postaje sve manje stabilan. Seks postaje tako „užitak bez rizika“, odnosno „užitak bez kajanja“. Na seksualnost se gleda sve svjetovnije i slobodnije, sve je veća sekulariziranost, individualizam, privatizam. Seksualnost je označena sve većom *genitalizacijom*. Jednostavno je eksplodirala u svojoj tjelesnosti, u genitalnoj i erotičkoj dimenziji. Sve se više razvija i širi tzv. potrošačka seksualnost koja time gubi na svojoj kvaliteti. Ono što je teška posljedica ovakvog načina življenja seksualnosti jest odvajanje vrijednosti u samoj seksualnosti: odvajanje seksa, erosa i agapea, s time da se seks svodi samo na seks. Može se reći da je to kultura „lakog seksa“,

¹ Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, u: *Crkva u svijetu*, Split 1994., 168.

² KONGREGACIJA ZANAUKE VJERE, *Persona humana - Ljudska osoba*, Izjava o nekim pitanjima seksualne etike, Zagreb, 2007., 1, (dalje PH).

³ Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, 168.

muškost se pokazuje kroz genitalnost, a žena se svodi na sredstvo i predmet potrošnje.⁴ Sve su veća i češća seksualna izživljavanja, napadi, komercijalizacija, prostitucija, slobodnjačko seksualno ponašanje, i njima slične pojave kao odraz suvremene kulture i društva. Seksualna se aktivnost sve više svodi na isključivo genitalni odnos, osiromašen bez drugih vrijednosti, odatle hipergenitalizacija seksualnosti. Snažna propaganda na televiziji, filmu, radiju, tisku i drugdje usmjerena je prema nagonским seksualnim dimenzijama ljudske osobe. Stoga se govori o mitu erotizma, o valu seksualnosti u današnjem društvu. Svođenjem seksualnosti isključivo na genitalnu razinu strašno je se osiromašuje i reducira. Sve to dovodi do osiromašenja čovjeka, smanjivanja i gubljenja ljudskih vrijednosti. Tako seksualnost nije u službi promicanja čovjeka i njegova dostojanstva, već u službi čovjekova umanjivanja, osiromašenja i otuđenja. Naša kultura banalizira ljudsku seksualnost, jer je živi na reduciranim i osiromašen način, povezujući je samo s tijelom i egoističkim užitkom. U tome duhu govori i *Persona humana*: „Postupno je došlo do kvarenja ćudoređa čemu je jedan od najjasnijih znakova pretjerano isticanje seksa, a preko sredstava društvenog priopćavanja i predstava, pokvarenost je prodršla u područje odgoja i kvari javno mnijenje.“⁵ Jedna od značajki današnjeg pristupa seksualnosti jest njezino oslobođenje od raznih normiranja, potiskivanja i neispravnih vrednovanja, nastojanje da se seksualnost živi potpuno i nesputano, bez ikakvih ograda, normi, zakona, kontrola. Teži se za principom užitka koji se temelji na nagonu erosa. Plod toga je seksualna raspuštenost, širenje promiskuiteta, „slobodna ljubav“ i slična ponašanja.⁶ U naše se vrijeme *seksualnost sve više privatizira*. Sve se više tvrdi da su seksualnost i institucionalnost nespojive. Dok se afirmira jedno, niječe se drugo. Ako je seks slobodan i slobodno se živi, onda je sve ono što ograničava tu slobodu štetno i ne prihvaća se. To je ideja seksualne revolucije koja želi seksualnost osloboditi od svih normi i institucija. Ona je privatna stvar koja se živi kako pojedina osoba želi i hoće. Posljedica privatiziranja seksualnosti jest odvajanje seksualnosti od prokreacije. Brak postaje mjesto „represije“. Sve to nosi sa sobom nijekanje institucionalnih formi seksualnog života i ponašanja u prilog individualnom i proizvoljnom ponašanju, sve se više traži osobni seksualni užitak i sve se više udaljuje od seksualne plodnosti, stabilnosti i autentičnosti.⁷ Ljudska *seksualnost je dinamična stvarnost*. O ovoj spoznaji govori S. Freud, a svi elementi seksualnosti su podložni zakonu neprestane evolucije, od čovjekova rođenja do smrti. Razvoj seksualnosti utječe na cjelokupni razvoj ljudske osobe. Seksualni razvoj ima svoju unutarnju dinamiku, tj. potrebno je da subjekt prijeđe od interesa usredotočenog na samoga sebe k interesu usredotočenom na druge. Ta se seksualna dinamika odražava u općoj dinamici osobe. Samo onaj koji je imao pun seksualni razvoj može imati zrelo ponašanje i stajalište prema samome sebi, prema drugima i prema stvarnostima i životu uopće. U razvojnoj se fazi također mogu obistiniti razni defekti, kao što su fiksacije, regresije, nezrelosti i slično, što se onda negativno odražava na cijelu osobu.⁸

4 Usp. Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, 169.

5 PH, 1.

6 Usp. Petar ŠOLIĆ, Kršćanski pogled na seksualnost, 170.

7 Usp. *Isto*, 170.

8 Usp. *Isto*, 170.

Polazeći od etnološkog i kulturološkog gledišta, razna istraživanja pokazuju da je seksualnost u svim civilizacijama bila *regulirana i normirana*, u svim epohama i kulturama, kod svih naroda. To je naime funkcija zajedničkog života i obitelji. Usprkos reguliranosti, teško nalazimo konkretne norme koje bi bile identične, s jednakom moralnom obvezatnošću. Postoji golemu različitost u normiranju seksualnog života, što uglavnom ovisi o kulturi u kojoj se živi. Ali usprkos toj raznolikosti, postoje i neke temeljne oznake prisutne u tim normama. Zajednički element svim normiranjima seksualnosti jest u tome što ona nije svedena na čisti biološki fenomen već je društveno-kulturnog karaktera. Seksualnost je u funkciji braka, obitelji, plemena, naroda. Ova normiranja služe da društveni život bude stabilan i normalan, da se seksualni impuls pravilno usmjeri, da se ograniči promiskuitet, da se osobe ne zatvaraju u sebe, već da su otvorene zajednici i komunikaciji. Norme su potrebne i radi nagonskog elementa u ljudskoj seksualnosti. Seksualnosti su potrebni izvanjski katalizatori i usmjerenja da bude pravo življena, odatle i potreba da čovjek gospodari svojom seksualnošću. Pred fenomenom seksualnosti ljudi su zauzimali i zauzimaju različita stajališta. Neka su od tih stajališta *zatvorena prema seksualnosti*. Ona je izbjegavaju i negativno gledaju na nju. Grešno stajalište vidi u seksualnosti izvor zla i grijeha. Tabuističko stajalište tretira seksualnost kao tabu stvarnost. Treba od nje bježati, ili ako se s njome moramo već suočiti, onda se treba braniti mnogim sredstvima. Također, farizejsko stajalište zaokuplja se samo izvanjskom čistoćom. Uvijek u ponašanju drugih nalazi motiv za sablazan, a ne uspijeva prepoznati vlastite slabosti i pogreške. Gleda više izvanjsko ponašanje, a ne nakanu i srce. Policijsko stajalište rješava seksualne probleme prisilom, potiskivanjem, moraliziranjem, bilo na osobnom bilo na društvenom planu. Ovakvo je stajalište plod lošeg i strogog spolnog odgoja koji je bio određen represijama na seksualnom području i općenito na drugima.⁹ Evo i nekoliko *otvorenih stajališta prema seksualnosti*, što ne znači da su moralna i dobra. Pornografsko stajalište gleda na seksualnost kao na „stvar“ bez osobne dimenzije. Eliminira se sve intimno, seksualnost se objektivizira i postvaruje, izravno ili neizravno se komercijalizira. Pornografija je u službi trgovine. Panseksualno stajalište pristupa seksualnosti na opsesivan način. U čovjeku je sve seksualno, bilo direktno bilo indirektno. Istina je da seksualnost prožima cijelu osobu, ali se osoba ne može svesti na seksualnost jer je to samo jedna od dimenzija ljudskog bića. Romantično stajalište vidi u seksualnosti samo njezinu duhovnu dimenziju i bezazlenost. Seksualnost je pozitivna stvarnost, ali je i opasna; može postati sila koja ruši osobnost i društvo. Potrebno joj je pristupiti realno, a ne platonski. Biološko stajalište gleda u seksualnosti samo biološko-tjelesnu sastavnicu što je plod materijalističkog shvaćanja čovjeka i njegova života. Seksualnost je biološka, ali ujedno i psihička i duhovna stvarnost.¹⁰ Ljudska seksualnost je kompleksna stvarnost. Ona nas privlači, ali istodobno i odbija. Pogrešno je pred njom zauzeti bilo stav bijega bilo naturalističko gledište. Potrebno je stajalište koje će voditi računa o njezinoj kompleksnosti i harmoničnosti, opasnosti i vrijednosti. Ispravno stajalište pred seksualnošću trebalo bi biti realističko što znači da treba pristupati spolnosti vedro, smireno,

⁹ Usp. *Isto.* 171.

¹⁰ Usp. *Isto.*, 171.

ne bježati od nje, ne minimalizirati je, ne skrivati je, ne uzvisivati je. Spolnost je u svojoj biti povezana s ljubavlju i najdublje je povezana s Bogom, izvorom života. Stoga je ne smijemo tretirati kao biološko-materijalnu stvarnost već kao jednu od ljudskih tajni i temeljnih dimenzija ljudskog bića.

LITERATURA :

1. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana. Izjava Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike* (29. XII. 1975.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.²
2. ŠOLIĆ, Petar, Kršćanski pogled na seksualnost, u: ISTI, *Radost ljubavi*. Crkva u svijetu, Split 1994., 167 – 192.